

Radnja je podijeljena u dva diela: prvi radi o obćim pogledima na društvenost i o mišljenjima, što se dotiĉu biti, poĉetka i sastava njezina. S pravom se autor opire nazorima modernih sociologa o biti društva i društvenosti, koji ih gledaju s ĉisto izvanjske strane, a ne prodiru u nutrinju. Nju najbolje i najobjektivnije izlaĉe kršćansko poimanje društvenosti. Nisu ništa bolji ni njihovi nazori na poĉetak društvene organizacije. Hobbes, Rousseau, Durckheim, Fouille, Giddings, jednako kao ni Troeltsch, Oppenheimer, Spann, Tönnies, Simmel, Sombart, Spranger, Th. Litt i dr. niti daju izpravna tumaĉa o poĉetku društvenosti, niti objašnjuju njezinih elemenata, niti daju karakteristike, koja bi mogla zadovoljiti. Tko ne promatra ĉovjeka u realnoj ovisnosti od Boga, ne samo ukoliko je stvor BoŹji, nego napose ukoliko je od Boga ovisan i s Bogom vezan u svom Źivotu, nuŹdno se mora naĉi u poloŹaju, da mu rieĉi ostaju prazan zvuk, kojemu ništa ne tumaĉi i ne rješava.

U drugom je dielu prikazana društvenost s kršćanskoga stanovišta. Po njoj nema sukoba izmeĉu pojedinca i društva; sve se odvija u skladnoj povezanosti. Fiziĉka ĉovjekova strana ne prieĉi, da se njegova društvenost razvije do visoka stupnja. A najkorisnije ĉe se razviti, kad ljudi shvate, pa prema tomĉ provedu u Źivot moralna naĉela. Krepostan Źivot — najbolje je rješenje svih socialnih sukoba. To je shvaćanje kršćanske sociologije osnovano na ljudskoj prirodi, ono zato ne moŹe s njom doći u sukob. Najbolje se to vidi kod promatranja obitelji kao osnovne stanice društvena Źivota.

Kad se uzmu u obzir naĉela kršćanstva i njihova stvarna primjena na Źivot, mora se naĉi rješenje teŹkih pitanja, što su već do sada naniela toliko teŹkoća ĉovjeĉanstvu. I danas trpimo svi bez razlike, što smo ih zanemarili i zaboravili u Źivotu. I dok se smjernice, što su ih ĉovjeĉanstvu dali pape Leon XIII. i Pijo XI., ne budu barem u nekom stupnju primienile u Źivotu ljudi, ne ĉe biti mira ni nekoga relativnog zadovoljstva meĉu ljudima.

Prof. Pašev razvija svoje misli na strogo znanstven naĉin. Ne doĉuše sa znanstvenim aparatom, ali sa znanstvenom metodom. Kao sve, tako i ova radnja nosi znaĉaj ozbiljna i duboka razmatranja. Za razvoj kršćanskog poimanja društvenosti i društvenih pitanja, mora se ova radnja oznaĉiti kao odliĉna na tom polju. Moja je Źelja, da bugarski narod podpuno usvoji misli u njoj iznesene i da ih u svom Źivotu stopostotno primieni. Jer ovdje su zacrtani putevi, koji nose mir i pravednost, a po tom sreću i zadovoljstvo meĉu narodima.

Prof. A. Ź.

Dr. Vilim Keilbach: Parapsihologija i religija. Okultizam i spiritizam u svietlu novijih nauĉnih iztraŹivanja. Zagreb 1944, 8°, str. 130, cijena 160 Kn.

Zaniminje za okultne pojave nije od danas. Ono je vazda bilo razšireno sad u ovom sad u onom obliku. U doba jaĉih pometnji i sukoba u društvenom Źivotu naroda ono još jaĉe obuhvati pojedine narodne slojeve. Nije ĉudo, da se i danas oĉituje u pojaĉanoj mjeri.

Obseg »okultnog« suŹavao se tijekom vremena, što je više napredovalo poznavanje prirodnih znanosti. No uza sav napredak poznavanja prirode još uvijek ima pojava, koje se ne mogu svrstati u red normalnih prirodnih pojava i raztumaĉiti dosada upoznatim silama odnosno zakonima prirode. Takvim pojavama pristaje, da ih nazovemo parafiziĉkim odnosno parapsihiĉkim pojavama. Znanstvenom iztraŹivanju tih i takvih pojava pristaje ime »parapsihologija«, ukoliko se radi o pojavama, koje leŹe pored ili s one strane normalnih ili obiĉno poznatih psihiĉkih pojava; ukoliko se radi o takvim pojavama fiziĉkog znaĉaja, pristaje ime »parafizika«.

Dr. Vilim Keilbach razpravlja u svojoj knjizi »Parapsihologija i religija« izerpno o okultizmu i spiritizmu prema posljedicima najnovijih znanstvenih iztraŹivanja na tom podruĉju. Valja odmah naglasiti, da pisac

govori o predmetu sa svestranim poznavanjem stvari na temelju obilne literature, nešto osobnog iskustva i dodira s predstavnicima i radnicima na polju okultizma. Pisac jednostavno ne poriče svaku mogućnost okultnih pojava, kako to mnogi jednostrano čine. On sasvim opravdano iztiče, da ima pouzdano zajamčenih činjenica, koje svojom nenormalnošću zapanjaju i kod kojih ima nešto, što daje dovoljno opravdanja, da se pristupi znanstvenom proučavanju njihovu.

Prikazavši ponajprije, što se ima razumijevati pod okultnim pojavama (str. 17.—29.), koja je funkcija medija kod takvih pojava i na što valja pripaziti u radu s njima (str. 30.—42.), prelazi pisac na opisivanje pojava, koje se danas smatraju okultnima (str. 43.—72.). To su telekinaza i teleplastika s područja parafizike, pa onda različite vrsten parapsihičkih pojava: psihometrija, telepatija, vidovitost, deuteroskopija, unakrstno dopisivanje, dar jezika i paramnezija. Od ovih posljednjih zanimljivo je iztaknuti spontanu telepatiju kao parapsihičku pojavu, kojom bi se možda mogla tumačiti većina ostalih okultnih pojava.

Slažemo se s mišljenjem pisca, da u tumačenju okultnih pojava »ne smijemo zatvoriti oči pred činjenicama te tražiti apriorno rješenje... I na ovom području vrijedi aksiom: *Contra non datur argumentum*... Naša zadaća može biti samo u tom, da tumačimo činjenice a ne da ih niećemo... Ipak moramo iztaknuti, da je pravi problem u tom, da li su »činjenice« uistinu dokazane kao činjenice« (str. 1.). Ako neke okultne pojave doista postoje, onda je to »samo znak, da je stvarnost bogatija, nego što smo dosad mislili« (str. 92.).

Pisac iznosi i različite teorije i hipoteze, prema kojima se traži tumačenje okultnih pojava (str. 73.—89.). Sve su to u glavnom pretpostavke, koje s više ili manje vjerojatnosti kušaju odgonetnuti uzrok različitih parafizičkih i parapsihičkih pojava. Posebni je odsjek posvećen odnosu okultizma i religije (str. 90.—103.).

Poviestni prikaz spiritizma kod nas (str. 108.—130.) nije, istina, podpun, kako to i sam pisac iztiče, ali ipak i takav daje zaokruženu sliku razvitka spiritističkog gibanja kod nas. Jedva će tkogod moći štogod bitna dodati. Vriednost prikaza izkače to više, što je to prvi pokušaj, da se u jednoj makar nepodpunoj slici dade pregled spiritističkog razvitka u našim stranama. Za onoga, koji će se tim predmetom potanje baviti, čit će taj prikaz temelj daljnijega rada. Uzgred spominjem, da se u daruvarskom kraju širio posljednjih dvadesetak godina spiritistički časopis na češkom jeziku »Posel záhrobní«. Spiritizam u tom kraju ima religiozno obilježje s protukatoličkim smjerom.

Kako Crkva opravdano zabranjuje »spiritiziranje« (str. 93.), ne možemo nazvati »praktičnim katolicima« (str. 15.) one, koji to unatoč crkvene zabrane čine. Oni »neki ljudi«, koje pisac spominje i s kojima je »spiritizirao« u naučne svrhe, (dakako s dopuštenjem Ordinarija, što je valjalo spomenuti), došli su na to, da imaju mediumističkih sposobnosti svakako putem ranijega »spiritiziranja«. Njihov je »praktični« katolicizam natrunjen zabludom.

Na početku knjige (str. 7.—13.) tiskan je izbor onih djela, kojima se pisac služio i koja su podesna za nastavak studija o okultizmu. I taj će popis dobro doći onima, koji žele potanje upoznati pojedine slučajeve okultnoga značaja.

Dr. Josip Salač

Dr. A. Pilepić: U nadnaravnoj atmosferi. Knjiga o kršćanskom moralnom životu. I. Split 1940, 8°, str. 48, ciena 25 Kn; II. Split 1942, 8°, str. 36, ciena 25 Kn.

Vjersko je poučavanje vrlo otežčano, ako vjeroučitelj ne može pružiti đacima prikladne vjeronaučne knjige. Za, pučke je i srednje škole kod nas u tom pogledu kako tako poskrbljeno. Ali se osjeća velika potreba prikladnih vjeronaučnih priručnika za razne stručne škole, kojih imamo priličan broj. Djelomično će toj potrebi udovoljiti knjižice, što ih je priredio Dr. A. Pilepić. U njima iznosi u kratkim crtama katoličku moralnu nauku, a namienio ih je đacima obrtnik i sličnih škola.

Pisac ponajprije govori o temeljima moralnoga života: o obzornosti Božjoj, o konačnoj svrsi čovjeka, o slobodnoj volji, savjesti, o zakonu i griehu. Zatim iznosi dužnosti čovjeka prema Bogu, prema sebi i bližnjemu, te završuje opisujući povrede ljubavi i pravde. Kratko je ali lijepo obradio odsjeke, koji govore o umnožavanju ljudskoga roda, o dužnostima prema zajednici (Crkvi i domovini), o društvenom pitanju. Pohvalno je, što iztiče prikladnost sudjelovanja vjernika u liturgijskoj molitvi Crkve, ali se ne slažemo s tvrdnjom, da je kršćanin dužan sudjelovati u liturgijskoj molitvi (I. str. 35).

Možda bi za naše dake bila prikladnija razdioba grade prema deset zapoviedi Božjih i pet zapoviedi crkvenih. Te su im zapoviedi dobro poznate još iz pučke škole, pa bi im sigurno bila bliža razdioba po tim zapoviedima. Strogo govoreći ne bi spadalo u obseg moralnoga razpravljanja tumačenje Mojsijeva izvještaja o stvaranju svieta i čovjeka. No kako je knjiga namijenjena dacima, dobro je, da im se i to ponovi, te tako još jače iztakne nadnaravni cilj čovjeka, što je pisac i htio postići.

Ponešto smeta, što pisac upotrebljava bez potrebe strane izraze, tako na pr. divinizirani (I str. 34.), puritanski formalizam (II. str. 16.), kaucije (II. str. 18.), lokalno, realno svetogrđe (I. str. 41.). Svi se ti izrazi daju zgodno izreći i hrvatskim jezikom.

Dr. Josip Salač

Dr. Vilim Keilbach: Religiozno doživljavanje. O normalnoj i abnormalnoj religioznosti. Zagreb 1944, 80, str. 108, cena 300 Kn.

aZ pravilan i uspješan dušobrižnički rad od nemale je važnosti, da dušobrižnik temeljito pozna život duše u svim njezinim očitovanjima, kako unutrašnjim tako i izvanjim. U svom radu i nastojanju, da izgradi izpravne značajve i podpune kršćane s dubokim duhovnim životom, mora dušobrižnik paziti, što odgovara čovjeku u pojedinim razdobljima njegova duševnoga razvitka. »Gdje se očito griješi protiv duševnoga razpoloženja čovjeka, tamo je praktični vjerski život u svojoj vrijednosti u pitanju, tamo može nastati i vjerska kriza« (str. 64.). I u ćudorednom se prosuđivanju ljudskih čina mora uzeti i uzima se u obzir duševno stanje i duševna usmjerenost čovjeka. Ne bi dakle podpuno zadovoljio svojoj dužnosti onaj odgojitelj kršćanskih savjesti, koji ne bi nastojao, da se bar donekle upozna sa znanstvenim posljedicama psihologijskoga iztraživanja (religioznosti) ili bi čak posve zanemario ili prelazio preko smjernica, što mu ih pruža psihologija religije.

U knjizi »Religiozno doživljavanje«, što ju je izdao ove godine Dr. Vilim Keilbach kao drugi svezak svoga »Uvoda u psihologiju religije« (Zagreb, 1939.), daje nam pisac prikaz posljedaka, do kojih su došli neki znanstveni osobito njemački radnici, na području psihologijskog iztraživanja religioznosti. Vlastito mišljenje pisca dolazi do izražaja u ocjeni, kojom je popratio pojedine radove, i u načinu, kojim je razsvietlio pojedina pitanja.

Knjiga ima sedam poglavlja: Psihologija religioznog doživljavanja; psihologija vjere u Boga; psihologija molitve; psihologija grieha, kajanja i obraćenja; religiozni psihopati i »ženska« pobožnost; psihologija stigmatizacije te psihologija mističnog doživljavanja.

Posebnu pažnju zaslužuju poglavlja o psihologiji vjere u Boga, o psihologiji molitve te poglavlje o religioznim psihopatima i »ženskoj« pobožnosti. Naglasujem naročito spomenuta poglavlja radi mnogih upozorenja, koja mogu poslužiti kao putokaz u vodstvu duša.

U poglavlju o psihologiji vjere u Boga razpravlja pisac o pojmu Boga kod djece i mladeži, a zatim kod odraslih. Prikazan je razvitak dječje religioznosti i naglašena razlika u razvitku muške i ženske mladeži. I ako psihologijsko pitanje o postanku vjere u Boga nije još svestrano izpitano, ipak je znanstveno utvrđeno, da je u duševnom razvitku djeteta i odraslih glavni činbenik razum. To valja naglasiti protiv onih, koji svu religioznost svode na volju. Možda je odviše strogo rečeno, da se iskreno religiozni čovjek mora što više riješiti stranoga utjecaja, ako njegovo religiozno doživljavanje treba značiti osobni dodir s Bogom, te

da se u protivnom slučaju ne bi moglo govoriti o pravoj, punovriednoj religioznosti (str. 20.). Sam naime pisac iztječe par stranica kasnije (str. 28.), kako nije potrebno, da čovjek spoznaže Boga samostalno i sasvim neovisno o svojoj okolini, pa se ipak može govoriti o pravoj religioznosti.

Vriedno je upozoriti na činjenicu, da je nepoznavanje psihičke zakonitosti u razvitku djeteta skrivilo već mnogi vjerski brodolom. I duša ima »svoje« vrijeme. Tražiti nešto u »krivo« vrijeme znači dirati u životni živac duše. »Vjerski odgojitelji kadkad osuđuju pojave, koje su psihološki sasvim normalne i koje ne bi značile nikakovu poteškoću niti opasnost po daljnji religiozni razvitak, kad bi ih odgojitelji izpravno uvažili kao normalne« (str. 43.).

Vrlo je dobro osvijetljen odnos između religioznosti i erotike ili seksualnosti (str. 62.—63.). I ako među njima postoje stanovite suvislosti analogije, ipak vidi izpravno promatranje između njih nepremostivu razliku.

Abnormalna pobožnost, koja ne mora biti uvijek uvjetovana bolešću, prikazana je u poglavlju o religioznim psihopatima. Takvih ima više: hysterični, fanatični, depresivni i neurastenički psihopati. Ukratko su nacrtana glavna obilježja pojedinih psihopata. Govoreći o »ženskoj« pobožnosti iztaknuo je pisac metafizičko poslanje žene: njezino materinstvo, i položaj, što ga zauzimalje u obitelji. Jedna i druga činjenica ima svojih prednosti ali i pogibelji, koje valja također uočiti, ako se želi izpravno shvatiti i ocijeniti »žensku« pobožnost.

Knjiga Dr. Keilbacha vriedan je doprinos psihološkom upoznavanju vjerskoga života. Preporuča se svima, koje zanima psihološko gledanje, razčlanjivanje i tumačenje vjerskoga doživljavanja.

Dr. Josip Salač

Joseph Luska: De argumentis Eugenii Akvilonov contra conceptum Ecclesiae prout ea est societas. Dissertatio historico — dogmatica. Oluccii 1940. p. 120 in 8°.

Kao što je nekoč zaokupljala kršćanske umove nauka o Trojstvu, Kristologija i Soteriologija, tako u novije vrijeme zaokuplja naročito nauka o Crkvi. Što je Crkva? Jednostavno društvo? Carl Feckes kaže na jednom mjestu: »Es ist gewissermassen unmöglich, von der Kirche eine adäquate, wissenschaftliche Definition zu geben; denn es handelt sich um ein Geheimnis des Glaubens...« Ovim mislima, ali još većoj mjeri, prožet je i ruski teolog Eugenij Akvilonov (1861.—1911.). On zabacuje ponajprije definiciju Crkve kao društva, kakvu je zastupa latinska Crkva. Za nj je Crkva nadalje božanski život. A taj je sasvim nešto drugo nego društvo. I kršćanska je porodica društvo; država također. Pojam društva je, veli Akvilonov, generičan, a za definiciju treba species. Nadalje, u subjektu »društvo« nijesu sadržani predikati sakramenti, koji spadaju na bit Crkve. Pojomom društva nije također izraženo da je Krist glava Crkve; ni njena prostranost (anđeli, sjedinjenje s nebeskom Crkvom). Što treba dakle reći prema Akvilonovu da je Crkva? Ne društvo, nego božansko-ljudsko tijelo Kristovo. To je prava definicija. Za definiciju Crkve kao društva nema podloge ni u Sv. Pismu ni u Tradiciji. Središte je Crkve Euharistija. Zapravo Crkva je sam Krist. Kao takva ona je nešto najsvršenijega i teolozi nemaju objektivne norme da bi u pravom smislu mogli definirati Crkvu (norma je samo tijelo Kristovo!).

Pisac Josip Luska izlaže ove misli i odmah svaku od njih podvrgava kritici. Bez polemike, irenički. To je i dobro. Još bi razprava dobila na vriednosti, da je najprije izložena sva Akvilonova nauka, a zatim se prešlo na njezinu kritiku. Ali bez obzira na ovo ona je solidan doprinos upoznavanju pogleda ruskih teologa.

Đ. Gračanin

Vlastnik: Hrvatska Bogoslovska Akademija, Zagreb, Kaptol 29. — Odgovorni urednik: Dr. Đuro Gračanin, Zagreb, Podolje 17. — Tisak Narodne tiskare; za tiskaru odgovara Rudolf Vedo, Zagreb, Kaptol 27.